

Lehengerlő élményt nyújt Grecsó Krisztián legújabb regénye, abban a vonatkozásban legalábbis mindenképpen, hogy milyen átütő erővel jeleníti meg egy kiskamasz lány lelki világát. A siker kulcsa abban rejlik, hogy Grecsó megkettőzi a narrációt, nem célja, hogy főhőse, Vera legyen az egyedüli elbeszélője: a történet hangja valahol a teremtett gyermek és a szerző tudata, belső monológja között van, szabad az átjárás a két nézőpont között. Va-

Steinmacher Kornélia 89

ÁTVÁLTOZÁS

Grecsó Krisztián: *Vera*

gyis még pontosabban két narrátori hang olvad itt egymásba, tökéletes összhangot alkotva, s ez az a módszer, ami igazán érdekessé teszi a művet, amelyen keresztül teljessé válik Vera története, s egyben a kislány kudarca is. Az ő megismerése ugyanis csak töredékes lehet, a katarzishoz valami külső, meghatározó eseménynek kell majd bekövetkeznie. A másik hang mintegy kiegészíti Vera tudását, saját koráról való ismereteit, és olykor egy kicsit többet sejtet abból is, amit Vera nem ért, nem érthet meg a korából kifolyólag. Mégis mindezt úgy teszi, hogy a korosztályi sajátosságokból eredően bizonyos titkok, egy gyermek számára lehetetlen következtetések a befogadó számára is nyitva maradjanak.

A szerző olyan szeretettel és megértéssel fordul a gyermeklány felé, ahogy még talán egyetlen regénybeli alakja irányába sem. A szereplőhöz való viszonyulás, a hangvétel és a karakterépítés nagyon hasonlít ahhoz, ahogy ez Szabó Magda *Mondják meg Zsófikának* című regényében történik. Közös pont az is, hogy mindkét esetben a saját határait és korlátait folyamatosan leépíteni igyekvő, gyermek- és felnőttkor határán álló lányokkal találkozunk, akik a nyomozás, az igazságkeresés érdekében kissé csetlő-botló mivoltukat levetkezve egyre bátrabban kezdenek el viselkedni.

A *Jelmezball* című novellafüzérben tragikus véget érő, szülei történetét kutató Vera eredettörténete ez: a lány egész életében az igazság feltárására, a helyes emlékezésre, s ezeken keresztül identitása meghatározására törekszik. Az emlékezés pedig nincs szubjektív összetevő nélkül, ezért a lány önmaga által meghatározott küldetése alapvetően kudarcra van ítélve abban az esetben is, hogyha felnőtté válik, és elhagyja a gyermekkor korlátait. Ám a felnőtt Vera tragédiája még messze áll a felnőtté váló Vera történetétől, amely nem a kudarc kikerülhetetlenségéről, hanem a kudarcokból való felállásról szól.

A regény arról mesél, hogyan születik meg egy gyermekben idejekorán a felelősségtudat, s hogy koravén gyermekként miként válik számára a felnőtték világa mellett egyre inkább a gyermekeké is idegenné. Verában az apró

szabálysértésekkel, lázadással párhuzamosan egyre inkább megszilárdul egy értékrend a valóban fontos dolgokkal kapcsolatban. Ezzel az értékrenddel pedig a saját magával szembeni számvetéssel együtt jár a másokra vonatkozó, megfogalmazott kritika, és ahogy Verában kitisztul a helyes és helytelen cselekedetek közt az új határvonal, úgy kerülnek válságba az emberi kapcsolatai is.

90 Mindeközben ugyanakkor semmi sem fekete-fehér a történetben: a lány kapcsolathálója, másokkal való viszonya, interakciója esendő emberek képét festi elének. Se veled, se nélküled helyzetek, ellentmondásos kötődések ezek, a ragaszkodás, a kényszer ugyanúgy a részük, mint a hozzánemértés kudarcából eredő visszahúzódás, a sérülés félelméből fakadó elutasítás, az alkalmankénti közöny vagy az erős érzelmi megnyilvánulás. Vera, ha nem is érti meg mindig, mi miért történik, ha nem is tudja, hogy egy reakció, gesztus, viselkedés mögött mi lappang, ő mindig képes a megbocsátásra, s bár gyakran makacs és büszke, a szeretet és remény vezérli – kudarcai ellenére is. A sok negatív tapasztalat ellenére sem adja fel, ha olykor kicsit el is keseredik vagy elbizonytalanodik, ő alapvetően hisz a többi emberben, minden csalódása ellenére nem marad benne keserűség: amíg egyik oldalon ott az éveken át távolságtartásba és hallgatásba burkolózó sértettség, amit édesapja képvisel, addig Verában a szeretet kerekedik felül, az összetartozás érzete – és ezen a ponton is érettebb a körülötte lévő felnőtteknél.

Vera számára megdöbbenő felfedezés, hogy a környezetében neki oly fontos emberek titkai őt is jobban érintik, mint gondolná. A titkok pedig olykor összefüggenek, mindennek pedig az ő származása körüli rejtély áll a középpontjában. Így sokszor akaratlanul bánt meg másokat olyan, számára ártalmatlannak tűnő kérdésekkel, amelyek a várandóssághoz, születéshez, első emlékeihez kötődnek. Ahhoz, hogy a titokra végre fény derüljön, végül nem elég, de nem is elengedhetetlen a lány mindenre elszántságra. Külső tragédiának kell történnie: nagyapja, akivel édesapja évek óta nem beszél, haldoklik. Itt derül fény arra, mi is az a nagy titok, ami apában és Vera sorsában közös: nem a vérszerinti szülők nevelték fel. Amikor Vera azzal szembesül, hogy örökbe fogadták, többszörösen sérül, ugyanakkor fel is szabadul. Egyrészt elmélyül benne az identitás meghatározásának kudarcra – melyet egyébként még ennyi idősen sem tud definiálni –, ennek a kudarcnak az eredménye, tünete a „szomorú izgulás”. Ugyanakkor Vera számára ön-maga és a világa tabula rasa-vá válik, azaz tiszta lappal indul és indíthatja, értelmezheti újra az emberi kapcsolatait és helyét a világban. Sok idegen, érthetetlen viselkedés a környezetében az emlékezés által és az új tudással értelmezhetővé válik. A környezetének viselkedése, saját emlékei lesznek azok a nyomok, melyeken keresztül elindulva lehetősége lesz újra felépítenie magát.

Az olykor nagyon is kiszámítható fordulatok, vagy a kliséesség határát súroló párbeszédok felett mindennek életszaga van, a szerző pedig mintha ezen a kísérleti regényalkotáson keresztül maga is egy nagy átváltozáson ment volna keresztül: több pontot, a kirakós több elemét is beazonosíthatjuk klasszikus greCsós jellemzőnek, de ugyanakkor mégis friss, újszerű a kötet. Az ifjúsági regény oldaláról érzékelhető *A Pál utcai fiúk* hatása, a *Verán* nagyon is ott hagyta a nyomát a szerző színházi munkája, s talán ez is adhatta a sikeres kiindulópontot a regénynek. Ami egyébként a hangvételt, a titkok és a tabuk rengetegében vergődő gyermeki lélek feltárását illeti, Dragomán György *A fehér királya* juthat eszünkbe róla. Dragomán kötete megnyerően hiteles, csak amíg ott a sűrűsödő, diktatórikus kommunista rendszer adja a keretet, itt már egy erjedőben lévő világrend keretei közt játszódik a történet. Az elnyomás, a szigorú szabályok, a visszaélések ellenében a mindenén átütő, mindenén eluralkodó bizonytalanság a domináns: a levegő félelemszaga mégis egyforma. Amíg *A fehér királyban* frissen megtanítanak mindenkit rettegni, addig a *Verában* az a kérdés, hogy a '80-as években ki tud elrugaszkodni ettől a rettegéstől: mennyiben változhat a mentalitás, hol van az a generációs határ, ahol egy új rend kiépülésével még hátra lehet hagyni a múltat, hallatni lehet a hangunkat, fel lehet lépni a változtatás igényével. Mennyi ideig lehet úgy diktatúrában élni, hogy megszűnésével belőlünk is kihunyjon a félelem?

GreCsó regényében egy gyermeklány a '80-as években saját kilétét, múltját kutatja: kíváncsisága és bátorsága viszi előre a felnőttek világával szemben, ahol minden a változtatástól és a változástól való félelmen és a tabukon alapszik. Ahogy a nyolcvanas években „nagyban”, úgy ezzel párhuzamosan Vera életében is fajsúlyos kérdéssé válik: vajon lesz az életében nagy fordulat, katarzis vagy végül igazi következmények nélkül marad minden? GreCsó olyan ifjúsági regényt alkotott, amely ikonikussá válhat a huszonegyedik században: népszerűsége megalapozott, kár, hogy feltehetőleg tankönyvi példa nem lesz belőle. (*Magvető, Bp., 2019*)